

Universum Historiae et Archeologiae
The Universe of History and Archeology
Універсум історії та археології
Универсум истории и археологии

ISSN 2664–9950 (Print)

ISSN 2707–6385 (Online)

2021. Vol. 4(29). Issue 1, pp. 54–65

DOI 10.15421/26210409

<http://www.uha.dp.ua>

УДК 94: 355](477.63)«19/20»(092)

Професор історії Віталій Стецкевич:
нотатки до інтелектуального
портрета

В. В. Іваненко

доктор історичних наук, професор

ORCID: 0000-0002-4731-6702

ResearcherID: Q-6210-2017

ivanenko_dnu@i.ua

Дніпровський національний університет імені

Олеся Гончара

проспект Гагаріна, 72, м. Дніпро, Україна, 49010

Анотація. *Мета статті:* висвітлити ключові фрагменти життєвого і творчого шляху відомого воєнного історика сучасної України професора В. В. Стецкевича. *Методи:* історико-хронологічний, історико-генетичний, історико-біографічний. *Джерела:* архівні документи особового походження, неопубліковані матеріали епістолярного й мемуарного характеру вченого, його найважливіші наукові праці. *Основні результати:* встановлено і стисло описано найбільш примітні біографічні дати, події, факти з розмаїття життєвих картин В. В. Стецкевича від народження до сьогодення; виокремлено й показано витоки його становлення як науковця і педагога у Дніпропетровському класичному університеті, простежено динаміку подальшого кар'єрного зростання у провідному технічному виші Кривого Рогу

(КГРІ–КТУ), який став органічною частиною його майже півстолітньої професійної діяльності. Зроблено спробу виявити й позначити мотиваційні чинники вибору ним стратегії наукового дослідження, спочатку в руслі конкретно-історичного відтворення життя українців на заключному етапі війни 1941–1945 рр., а потім – історіографічного осмислення надбань історичної науки по найтяжчому першому її періоду. Попередньо підсумовано загальний творчий «багаж» ученого (ініційовані й реалізовані наукові проекти, опубліковані праці, захищені дисертації, організовані конференції тощо). *Стислі висновки:* В. В. Стецкевич залишив помітний слід у фаховому середовищі Придніпров'я та України кінця ХХ – першої чверті ХХІ ст. як авторитетний науковець у галузі вітчизняної історії доби Другої світової війни. Він пройшов непростий шлях професійного самовдосконалення, теоретико-методологічної трансформації, так званої «зміни парадигм», завдяки чому зміг створити співзвучні сучасності інтелектуальні продукти. *Практичне значення:* матеріал статті може бути використано в дослідницьких проєктах з історії війни, у навчальному процесі на історичних факультетах університетів. *Наукова новизна:* вперше актуалізовано й розкрито деякі штрихи до інтелектуального портрета самобутнього історика. *Тип статті:* дослідницька.

Ключові слова: Україна; Кривий Ріг; Дніпропетровський університет; Друга світова війна; учений; історик.

Надійшла до редколегії 01.03.2021

Прорецензована 13.04.2021

Рекомендована до друку 14.06.2021

Universum Historiae et Archeologiae
The Universe of History and Archeology
Універсум історії та археології
Универсум истории и археологии

ISSN 2664–9950 (Print)

ISSN 2707–6385 (Online)

2021. Vol. 4(29). Issue 1, pp. 54–65

DOI 10.15421/26210409

<http://www.uha.dp.ua>

УДК 94: 355](477.63)«19/20»(092)

**Профессор истории Виталий
 Стецкевич: заметки
 к интеллектуальному портрету**

В. В. Иваненко

доктор исторических наук, профессор

ORCID: 0000-0002-4731-6702

ResearcherID: Q-6210-2017

ivanenko_dnu@i.ua

*Днепропетровский национальный университет имени
 Олеса Гончара
 проспект Гагаріна, 72, г. Дніпро, Украина, 49010*

Аннотация. *Цель статьи:* осветить ключевые фрагменты жизненного и творческого пути известного военного историка современной Украины профессора В.В. Стецкевича. *Методы:* историко-хронологический, историко-генетический, историко-биографический. *Источники:* архивные документы личного происхождения, неопубликованные материалы эпистолярного и мемуарного характера ученого, новейшая историография. *Основные результаты:* установлены и сжато описаны наиболее примечательные биографические даты, события, факты из разнообразия жизненных картин В. В. Стецкевича от рождения до сегодняшних дней; выделены и показаны истоки его становления как ученого и педагога в Днепропетровском классическом университете, прослежена динамика дальнейшего карьерного роста в ведущем техническом вузе Кривого Рога (КГРИ–КТУ), который стал органической частью его почти

полувековой профессиональной жизни. Сделана попытка выявить и обозначить мотивационные факторы выбора им стратегии научного исследования, сначала в русле конкретно-исторического воссоздания жизни украинцев на заключительном этапе войны 1941–1945 гг., а потом – историографического осмысления достояния исторической науки по тяжелейшему первому ее периоду. Предварительно подытожен общий творческий «багаж» ученого (инициированные и реализованные научные проекты, опубликованные труды, защищенные диссертации, организованные конференции и т.п.). *Краткие выводы:* В.В. Стецкевич оставил заметный след в профессиональной среде Приднпровья и Украины конца XX – первой четверти XXI в. как авторитетный ученый в области отечественной истории эпохи Второй мировой войны. Он прошел непростой путь профессионального самосовершенствования, теоретико-методологической трансформации, так называемой «смены парадигм», благодаря чему смог создать созвучные современности интеллектуальные продукты. *Практическое значение:* материал статьи может быть использован в исследовательских проектах по истории войны, в учебном процессе на исторических факультетах университетов. *Научная новизна:* впервые актуализированы и раскрыты некоторые штрихи к интеллектуальному портрету самобытного историка. *Тип статьи:* исследовательская.

Ключевые слова: Украина; Кривой Рог; Днепропетровский университет; Вторая мировая война; ученый; историк.

Поступила в редколлегию 01.03.2021

Прорецензирована 13.04.2021

Рекомендована в печать 14.06.2021

LCC DK508.46

Professor of History Vitaliy Stetskevich: notes to intellectual portrait

V. V. Ivanenko

Sc. D. (History), Professor
ORCID: 0000-0002-4731-6702
ResearcherID: Q-6210-2017
ivanenko_dnu@i.ua

*Oles Honchar Dnipro National University
72 Gagarin Avenue, Dnipro, Ukraine, 49010*

Abstract. *The aim* of the article is to characterize the key fragments of life and career of the famous military historian of contemporary Ukraine professor V. V. Stetskevych. *Research methods:* chronological, historical-genetic, historical-biographical. *Sources:* archival documents of special origin, unpublished epistolary materials and memorials of the scholar, current historiography. *Main results.* The most distinctive biographical dates, events, facts of V. V. Stetskevych's life from his birth till nowadays are identified and briefly characterized; his formation as a scientist and an educator at Dnipropetrovsk classical university are specified; the progress of his further career development in the leading technical higher educational institution of Kryvyi Rig (KMU-KTU), which became an integral part of his almost half-century professional

Universum Historiae et Archeologiae The Universe of History and Archeology Універсум історії та археології Универсум истории и археологии

ISSN 2664–9950 (Print)

ISSN 2707–6385 (Online)

2021. Vol. 4(29). Issue 1, pp. 54–65

DOI 10.15421/26210409

<http://www.uha.dp.ua>

activity, is investigated. An attempt is made to discover and outline the factors which determined his choice of the scientific research strategies, at first within the framework of special historical reproduction of Ukrainian life at the final stage of the war of 1941–1945, and then, historiographical understanding of historical science in its most difficult first period. The overall creative heritage of the scientist is preliminary summed up (initiated and implemented scientific projects, published works, defended dissertations, organized conferences etc.). *Conclusions.* V. V. Stetskevych left a noticeable mark in the professional environment of Dnipro region and Ukraine of the late 20th – first quarter of the 19th century as an authoritative scholar in the field of national history of the Second World War. He went through a difficult path of professional self-improvement, theoretical and methodological transformation, the so-called «paradigm shift», thanks to which he was able to create intellectual products corresponding to the modern era. *Practical value.* The material of the article can be used in research projects devoted to the history of war, in the educational process of history departments of universities. *Scientific novelty.* Some traits of the intellectual portrait of the distinctive historian are foregrounded and defined for the first time. *Type of the article:* research article.

Keywords: Ukraine; Kryvyi Rig; Dnipropetrovsk university; The Second World War; Scientist; Historian.

Received 01.03.2021

Reviewed 13.04.2021

Accepted 14.06.2021

Постановка проблеми. За свою більш ніж столітню історію Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара (ДНУ) став справжньою колыскою підготовки кількох поколінь висококласних фахівців за найширшою номенклатурою потрібних державі й соціуму спеціальностей природничого, гуманітарного та інженерно-технічного профілю, десятків тисяч тих, кому судилося безпосередньо впливати на формування, примноження та зміцнення інтелектуального потенціалу української нації. Водночас тут завжди приділялася велика увага вирощуванню наукових та науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації – кандидатів і докторів наук за багатьма напрямками знань, притаманними класичному університетові (Історія ДНУ..., 2018).

Достойне місце у структурі гуманітарного блоку з самого початку функціонування нашого вишу займала і займає історична освіта й наука, чим в різні часи опікувалися й торували шляхи та вектори осягнення актуальних проблем вітчизняної і всесвітньої історії такі яскраві, колоритні особистості, добре знані не тільки в Україні, колишньому СРСР, а й у зарубіжному науковому середовищі дослідники: професори М. К. Любавський, М. Ф. Злотников, Д. І. Яворницький, М. В. Бречкевич, В. О. Пархоменко, М. О. Юр'єв, Ф. К. Давиденко, А. А. Алієв, Д. П. Пойда, В. Я. Борщевський, Ф. С. Павлов, А. М. Черненко, І. Ф. Ковальова, М. П. Ковальський, А. С. Зав'ялов, В. Т. Сиротенко, К. А. Марков, В. М. Калашников, С. Й. Бобилєва, С. М. Плохій, А. Г. Болебрух, Ю. А. Мицик, Г. К. Швидько, І. І. Колесник, В. В. Підгаєцький, А. І. Голуб, О. А. Удод, С. І. Світленко, О. Б. Шляхов, С. І. Жук, Н. В. Венгер, О. І. Журба, Ю. А. Святець, Д. В. Архирейський, В. В. Ващенко, Т. Ф. Литвинова та ін. Має честь з початку 1990-х рр. нести професорську місію на історичному факультеті й автор цих рядків. Зусиллями і талантом провідних вчених Дніпропетровського (Дніпровського) університету були сформовані й отримали визнання не тільки в Україні, а й далеко за її межами, наукові школи в галузі історичної україністики, медієвістики, германістики, аграрної історії, археології, історіографії, джерелознавства та інших дослідницьких напрямів (Історичний факультет ДНУ..., 2020).

Апробованим і ефективним інструментом підготовки науковців-істориків є аспірантура та докторантура, двері яких завжди відкриті для здібної й перспективної молоді генерції. Упродовж багатьох років при університеті функціонує спеціалізована вчена рада з історичних наук, яка лише у 2004–2021 рр. дала путівку у велике наукове життя близько 200 кандидатам і докторам наук. Приємно, звичайно, усвідомлювати й власну співпричетність

до такого вагомого здобутку, оскільки саме мені довелося керувати в цей час спецрадою.

Понад два десятиліття її очільником (як і кафебри історії СРСР та УРСР) був наш патріарх, відомий український історик-аграрник, доктор історичних наук, професор, заслужений працівник вищої школи України Дмитро Павлович Пойда, який особисто підготував 21 кандидата наук. Декілька його учнів стали згодом докторами наук, професорами, авторитетними дослідниками українського минулого різних епох (А. В. Бойко, Л. П. Гарчева, В. В. Крутиков, Г. Г. Кривчик, О. Ф. Нікілєв, С. І. Світленко) (Пойда, Д., 2008, с. 36–37). І серед них – Віталій Вікторович Стецкевич, чиє наукове і кар'єрне зростання до національного фахового визнання розпочиналося саме у стінах Дніпропетровського державного університету наприкінці 1960-х років, коли він став тут спочатку викладачем, а невдовзі аспірантом кафедри історії СРСР та УРСР.

Історіографія. Постать професора В. В. Стецкевича поки що не стала об'єктом самостійного історіописання, попри його вагомий творчий доробок і помітне місце у вітчизняному історико-інтелектуальному просторі. Не знаходимо про нього бодай лаконічної інформації в жодному з енциклопедичних чи науково-довідкових видань, за винятком хіба що скупих згадок як про автора серйозних дослідницьких проєктів у спеціальних працях про війну 1941–1945 рр., а також як про професора вищої школи – у книзі «Професори КГРІ–КТУ» (с. 134). Власне, це й послужило додатковим мотивом до розгляду заявленої теми у пропонуваній статті. Задля її фонового супроводу й повноти відтворення інтелектуального портрета науковця залучено низку сучасних видань з проблем української історії часів Другої світової війни (Коваль, М., 1999; Панченко, П. [та ін.], 2005; Патриляк, І., Боровик, М., 2010; Левітас, Ф., 2012; В'ятрович, В. [та ін.], 2017 та ін.).

Метою статті є з'ясування і висвітлення основних віх життєвої та інтелектуальної біографії професора В. В. Стецкевича як одного з провідних сучасних науковців у галузі історії України часів Другої світової війни.

Методи, підходи та джерела. Для реалізації мети автор застосував історико-хронологічний, історико-генетичний та історико-біографічний методи, комплексний та персоналістичний підходи, ряд архівних та інших першоджерел, а також використав особисті згадки і спостереження про науковця, деякі його власні спогади, неопубліковані біографічні матеріали й видані праці.

Виклад основного матеріалу. Народився В. В. Стецкевич 19 січня 1939 р. в м.

Кривому Розі у робітничій родині. Рано залишився без батька – Віктора Івановича Стецкевича, який загинув в останні дні Великої Вітчизняної війни, у травні 1945-го. Разом з мамою – Марією Авксентіївною – пізнав усі тяготи воєнного лихоліття, перебуваючи увесь час в окупованому нацистами рідному місті (Архів ДНУ, ф. 1, оп. 1, спр. 4673, арк. 4). Важко з певністю стверджувати, але чисто конспірологічно можна припустити, що опалене війною дитинство послугує пізніше, у зрілому віці, одним із спонукальних мотивів вибору ним генеральної стратегії наукової творчості, престижної кваліфікації воєнного історика, покликаного зберегти для прийдешніх поколінь щонайменші подоробиці й таїни тієї страшної війни.

А починав кмітливий хлопчик свій шлях у безмежний світ знань з 1947 р. у криворізькій середній школі № 29. Навчався старанно, легко, добре знав практично увесь набір дисциплін політехнічної освіти, хоча ближче до душі були все ж таки предмети гуманітарного циклу, особливо історія, суспільствознавство, література та ін. Хто знає, можливо, якраз через цю схильність не в останню чергу Віталія протягом двох останніх років навчання (9–10 класи) обирали очільником комсомольського осередку школи, що не могло не вплинути на формування його лідерських якостей, відповідальності за доручену справу. Та й пізніше, вже у вирі перипетій набагато складнішого й різнобарвнішого дорослого життя, В. Стецкевич активно і зацікавлено займається громадською діяльністю, вочевидь, з приємністю пригадуючи свої перші уроки організаційного та громадянського гарту, комунікабельності, роботи з людьми, отримані разом з якісною освітою у шкільні роки. І ще, судячи з усього, саме в цей період він зробив свій майбутній фаховий вибір, вирішивши стати істориком. В усякому разі після закінчення школи (1956) випускник довго не вагався й спробував поступити на історичний факультет Київського університету ім. Тараса Шевченка, але не пройшов за конкурсом (Архів ДНУ, ф. 1, оп. 1, спр. 4673, арк. 4).

Повернувшись додому, кілька років працював на робітничих посадах оператора, вальцювальника у сортопрокатному цеху металургійного комбінату «Криворіжсталь». Потім служба в лавах Радянської Армії (1959–1962).

Віталій Стецкевич розповів про цікавий момент. По закінченні сержантської школи у Ленінграді він мав право вибору місця наступної служби – Даугавпілс (Латвія) або Мурманськ. Обрав останній варіант, але, як з'ясувалося на місці, ним стала справжня «глухомань» – с. м. т. Печенга Мурманської області, – де молодий сержант й прослужив до кінця свого армійського строку на поса-

ді оператора радіолокатора. Тут, до слова, став членом КПРС, обирався секретарем партійної організації батареї, комсоргом військової частини (Архів ДНУ, ф. 1, оп. 1, спр. 4673, арк. 4 зв.).

Наприкінці служби, за його словами, з ним трапилася ще одна примітна ситуація, пов'язана з вибором вишу для продовження навчання. Тривалі дискусії Віталія зі своїм закладичним другом навколо даного питання (а вони хотіли й надалі бути разом, навчатися в одному вузі, але бачили його по-різному) ні до чого не призвели. І тоді наш земляк, що мав намір їхати до Києва, та його друг, який мріяв про Кишинів, вирішили свій спір дуже просто – кинули монету (жереб), переміг друг.

Так для В. Стецкевича Альма-матер став Кишинівський державний університет, де він навчався у 1962–1966 рр. на історико-юридичному факультеті за спеціальністю «Історія», причому не у загальному потоку, а в експериментальній (спецгрупі) по програмі прискореного освоєння історичних дисциплін та інтенсивного вивчення англійської мови. Успішно пройшовши університетські студії й захистивши дипломну роботу та тему «Польські інтернаціоналісти у боротьбі за владу Рад у Росії 1917–1920 рр. (на прикладі польських джерел)» (науковий керівник – проф. А. М. Лисецький), молодий історик отримав цілком заслужений «червоний диплом» і рекомендацію до аспірантури. Однак через сімейні обставини не зміг реалізувати тоді таке право, віддавши перевагу призначенню на посаду викладача суспільствознавства та історії ЦПСР технічного училища № 13 м. Бельці (Молдова), де працював протягом двох років (1966–1968), паралельно закінчивши тут ще й вечірній університет марксизму-ленінізму (Біограф. матер. В. Стецкевича, арк. 1).

Взагалі Віталій Вікторович щиро полюбив цей унікальний «виноробний» край, трепетно, з пієтетом згадуючи неповторні студентські роки, початок професійної трудової діяльності. Молдавська тематика завжди привертала його увагу і як дослідника, про що свідчить низка серйозних наукових праць, виступів на форумах наукової громадськості. Та й в особистому плані доля посміхнулася йому саме тут, бо свою другу «половинку», дружину – Лілію Михайлівну Бурлаченко (предки – українські бурлаки) – знайшов теж на молдавській землі. І ось уже майже півстоліття красива і щаслива пара разом, народили й виростили чудових синів – Віктора і Сергія.

На наш погляд, дещо звивистим і навіть до певної міри детективним виявилось повернення В. В. Стецкевича в Україну, на Дніпропетровщину. З рекомендаційним листом свого університетського наукового наставника професора А. М. Лисецького

він звернувся спочатку на предмет працевлаштування в Інститут історії АН УРСР, до завідувача відділу історії Великої Вітчизняної війни, професора М. В. Ковалю, оскільки такий напрям героїчної української історії дедалі виразно викристалізовувався в його свідомості як можлива й жадана сфера наукового інтересу. Проте вільних посад на той момент не було. І тут свою роль відіграв, що називається, його величність випадок.

Як згадує В. В. Стецкевич, під час розмови у відділі перебував завідувач кафедри загальної (пізніше всесвітньої) історії Дніпропетровського університету професор В. Я. Борщевський, який запропонував йому взяти участь у конкурсі на заміщення вакантної посади викладача по кафедрі історії СРСР та УРСР (після телефонного узгодження із завідувачем професором Д. П. Пойдою). І ця пропозиція із вдячністю була прийнята.

Нагадаю принагідно: то був непростий час чергового відновлення в університеті історичного напрямку підготовки фахівців, ліквідованого у 1956 р., як не дивно, одразу після XX з'їзду КПРС та резонансної доповіді на ньому М. С. Хрущова про культ особи Й. Сталіна, в умовах розгортання процесів так званої «відлиги» з її м'якою лібералізацією суспільно-політичного і духовного життя, небувалого зростання народного інтересу до недавньої історії, особливо її трагічних сторінок (репресії, війна). Офіційно історичне відділення у структурі переформатованого історико-філологічного факультету відкрилося з жовтня 1965 р. (Історичний факультет ДНУ..., с. 65). А однією з найбільш актуальних задач на початковому етапі його функціонування було якраз укомплектування двох згаданих вище кафедр кваліфікованими кадрами.

Так, власне, і з'явився в університеті В. В. Стецкевич, прийнятий згідно з наказом № 493 від 22 серпня 1968 р. на посаду викладача кафедри історії СРСР та УРСР, як обраний за конкурсом, із окладом 105 крб на місяць (Архів ДНУ, ф. 1, оп. 1, спр. 4637, арк. 8). І хоч недовго довелося йому попрацювати на посаді, оскільки через рік поступив у стаціонарну аспірантуру по цій же кафедрі, проте й за такий короткий час встиг зарекомендувати себе якнайкраще і органічно «вписався», так би мовити, у новий трудовий колектив як високоосвічена, комунікабельна, інтелігентна людина. Брав активну участь у громадському житті: обирався партгрупоргом кафедри, редагував факультетську стіннівку «Історик», був членом ради молодих учених університету (Архів ДНУ, ф. 1, оп. 1, спр. 8619, арк. 10).

Всі ці риси та якості молодого викладача сповна довелося відчувати й побачити мені, як студенту третього курсу, під час семінарських занять з істо-

рії СРСР в 1968/1969 навчальному році, які завжди проходили цікаво, динамічно, а тон нашим дискусіям задавав, звісно, Віталій Вікторович, скеровуючи їх у потрібному руслі. Цей худорлявий і лисуватий чоловік в окулярах, з імпозантними, гармонійно «посаженими» й акуратно підстриженими вусами та борідкою, у строгому, але модному «прикиді» (полюбляв не класичні костюми, а роздільні брюки та піджак), з елегантно вишуканими, як нам здавалося, «аристократичними» манерами спілкування, та без жодного натяку на зарозумілість, з неодмінно поважливим ставленням до співрозмовника, гарною, чіткою, літературною мовою, лаконічними і точними коментарями почутого від нас у ході діалогу, буквально випромінював інтелект, глибоке знання предмета, начитаність, супроводжуючи розгляд питань на семінарі незмінною посмішкою, тонким гумором (переважно з одеськими мотивами). Методологічно заняття будувалися, ясна річ, у дусі тогочасної офіційної ідеології, але й без надмірного догматизму та фетишизму.

Восени 1969 р. збулася «кишинівська» мрія В. Стецкевича – з 1 жовтня він став аспірантом тепер вже «своєї» кафедри історії СРСР та УРСР, з головою занурюючись під керівництвом професора Д. П. Пойди у дослідницький проєкт «Відновлення та діяльність міських Рад Донбасу і Придніпров'я в період Великої Вітчизняної війни (1943–1945 рр.)», затверджений як тема кандидатської дисертації (Архів ДНУ, ф. 1, оп. 1, спр. 4673, арк. 10, 11).

Швидко пролетіли аспірантські роки, насичені поряд із здачею кандидатських екзаменів напруженою науково-пошуковою роботою в архівах та бібліотеках Києва, Донецька, Луганська (тоді – Ворошиловграда) та інших міст-скарбниць історичної документалістики, підготовкою перших публікацій, оприлюдненням результатів дослідження на наукових форумах тощо. Фінальним акордом таких студій став успішний захист дисертаційної роботи у спеціалізованій вченій раді Дніпропетровського державного університету 28 грудня 1972 р., яку високо оцінили і науковий очільник Д. П. Пойда, і офіційні опоненти – професор В. Я. Борщевський, доцент В. Ф. Шарапа (Таврійський університет, м. Сімферополь) і додатковий – доцент Р. І. Ветров (Дніпродзержинський індустріальний інститут), що замінив у зв'язку з хворобою Віктора Федоровича (Стецкевич, В., 1972). Вища атестаційна комісія СРСР своїм рішенням від 30 березня 1973 р. присудила В. В. Стецкевичу науковий ступінь кандидата історичних наук (Архів ДНУ, ф. 1, оп. 1, спр. 8619, арк. 7). Диплом доцента він отримав через сім років – 28 квітня 1980 р. (Біограф. матер. В. Стецкевича, арк. 2).

Тим часом у жовтні 1972 р. Віталій Вікторович повернувся у свій кафедральний колектив уже як старший викладач і з піднесенням продовжив науково-педагогічну та громадську діяльність, став заступником декана по вечірньому відділенню, членом партбюро і команди тодішнього декана недавно відновленого як самостійного структурного підрозділу історичного факультету доцента М. Ф. Карпенка. Разом з такими самими ровесниками, і теж новоспеченими кандидатами наук – А. Г. Болебрухом, В. І. Шевцовим, М. Д. Мартиновим, В. К. Якуніним він складав так зване «молоде ядро» підрозділу, яке користувалося особливим «попитом» і авторитетом у студентства та колег. Знаю це не по слухах чи чутках, а, що називається, із середини, із власних спостережень та відчуттів як аспірант кафедри історії СРСР та УРСР тієї пори.

Здавалося б, ніщо не віщувало якихось кардинальних змін у житті молодого ученого, адже все у нього складалося дуже добре: улюблена робота, гарна репутація, дружній колектив однодумців, цікаве студентське середовище... Тим не менш наприкінці 1975-го він приймає рішення повернутись на «малу батьківщину», в рідний Кривий Ріг, де йому запропонували посаду старшого викладача кафедри історії КПРС у місцевому гірничорудному інституті. Головна причина, як на мене, була проста, навіть банальна, побутова. Справа в тім, що він щойно одружився, мав у столиці Кривбасу квартиру, чого не було і навряд чи скоро могло б вирішитись найближчим часом у Дніпропетровську. Тож його просто-напросто тягнуло на терени рідного краю, додому, що зрештою й визначило черговий поворот життєвої траєкторії перспективного науковця і освітянина.

Отже, з 1976 р. розпочалася криворізька епоха В. В. Стецкевича, яка триває донині, переконливо доводячи, що саме цей період є найбільш продуктивним і плідним в його кар'єрному зростанні, його, так би мовити, зоряним часом. Професійно науково-педагогічна діяльність Віталія Вікторовича нерозривно й органічно пов'язана з одним вищим навчальним закладом – гірничорудним інститутом, трансформованим спочатку у технічний університет (1994), а потім інтегрованим у структуру Криворізького державного (з 2011 р. – національного) в статусі самостійної юридичної особи, де вчений обіймав посади старшого викладача, доцента кафедри історії КПРС (з 1991 – історії України та українознавства), а у 1978–2016-х, себто 38 років (!), очолював її, що стало абсолютним рекордом освітнього закладу. З 2017 р. він працює професором цієї самої кафедри, щоправда, знову зі зміненою недавно назвою – професійної та соціально-

гуманітарної освіти. Всі ці роки незмінно входив до складу вченої та науково-методичної рад КГРІ-КТУ-КНУ (очолював у останній секцію з видання методичної продукції гуманітарного спрямування), головою ради суспільно-гуманітарних кафедр, був деканом по роботі з іноземними студентами, членом парткому (до 1991 р.), профкому... (Біограф. матер. В. Стецкевича, арк. 17, 18).

Світоглядна парадигма й ціннісний горизонт тодішнього покоління українських істориків формувалися, звісно, в рамках офіційної комуністичної ідеології, чергової «генеральної лінії» правлячої державної партії, беззастережного дотримання ключового «методологічного» принципу партійності в наукових дослідженнях. І Віталій Вікторович аж ніяк не виняток, його ментальний світ та розуміння основоположних теоретико-концептуальних інструментів пізнання минулого мало чим вирізнялися від інших колег «по цеху».

Проте у міру лібералізації суспільно-політичного життя в країні, особливо починаючи із середини 1980-х років, перегляду найбільш одіозних доктринальних засад існуючого режиму, розгортання системних досліджень на якісно нових, табуйованих чи фальсифікованих раніше офіційною історіографією напрямках радянської історії, в тому числі по мегагострих й соціально чутливих її сюжетах (війни, масові репресії, голодомори тощо), В. В. Стецкевич, як і більшість професійних істориків тих доленосних часів, поволі звільнявся від тягара ідеологічних нашарувань й методологічної несвободи у пошуках історичної правди, почав критичніше, у світлі оновлених ідей і підходів оцінювати та інтерпретувати окремі віхи, події, явища, факти, персоналії соціалістичної епохи. Дедалі більше його захоплював історіографічний ракурс досліджень, прагнення якомога повніше й глибше збагнути зроблене радянською історичною наукою, зокрема, у царині вивчення однієї з чи не найболючіших проблем ХХ століття – історії Другої світової війни та її ключової компоненти на теренах СРСР у 1941–1945 рр.

Все це, безсумнівно, серйозно позначилося на коригуванні «воєнного» напряму наукових студій Віталія Вікторовича, який вже тривалий час працював над докторською дисертацією по темі «Воєнно-мобілізаційна кампанія в УРСР 1941–1942 рр. в історико-партійній історіографії». І вона, по суті, була майже готова у 1985–1986 рр., завершувалися перемовини з видавництвом про видання однойменної монографії. Але прийшла перебудова й історико-партійні дослідження вкупі з відповідною методологією почали цілком природно відходити на другий план, згортатися. Тому авторові порадили почекати, подумати, дещо уточнити дослідницький

вектор... А консультантами-порадниками у нього були такі маститі українські історики минулої війни, як професори М. В. Коваль, В. М. Нем'ятий та В. О. Замлинський. Роздуми затяглися на довгі десять років й скінчилися підготовкою нової дисертації, хоч тематично і синхронної з попереднім варіантом. Спочатку, правда, В. В. Стецкевич ознайомив наукову громадськість з концептуально й змістовно оновленою версією історіографічного осмислення теми в монографії (Стецкевич, В., 1992), після чого ще кілька років продовжував вдосконалювати і шліфувати текст, доводячи його до потрібної «кондиції».

Зрештою буквально вистраждана докторська дисертація під назвою «Военно-мобілізаційна кампанія в Україні в перший період Великої Вітчизняної війни: історіографія проблеми в контексті часу 40–90-х років» була успішно захищена 29 травня 1996 р. в спеціалізованій вченій раді Дніпропетровського державного університету за спеціальністю 07.00.06 – історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни (Стецкевич, В., 1996). Я був присутній на засіданні як заступник голови спецради (очолював її професор А. Г. Бolečух), а тому добре пам'ятаю усі процедурні перипетії захисту, оціночні характеристики праці, емоційні нюанси її обговорення. Але щоб не бути голослівним, наведу деякі фінальні оцінки, спираючись на документальні підтвердження, взяті із архівної справи здобувача.

У відгуку провідної установи – кафедри української історії та етнополітики Донецького державного університету, підписаного завідувачем професором М. Е. Безпаловим (тоді існував й такий обов'язковий для захисту документ), зазначалося, що обрана В. В. Стецкевичем наукова проблема «практично не вивчалась і не вивчена в історіографічному ракурсі», що автор «вперше... намагається комплексно дослідити процес наукового осмислення і висвітлення питань мобілізації сил в Україні в перший період війни та участі в цій кампанії різноманітних органів і установ УРСР», «зробив помітний внесок в історіографію війни» (Архів ДНУ, ф. 1, оп. 1, спр. 1185, арк. 72, 73, 79).

З розлогими відгуками виступили на захисті офіційні опоненти, знамі українські історики. Так, головний науковий співробітник Інституту національних відносин і політології НАН України професор В. І. Кучер, вказавши на актуальність і наукову новизну дисертаційного дослідження В. Стецкевича, зокрема, у контексті розпочатого в ту пору рішучого оновлення теоретико-методологічних ресурсів пізнання історії, наголосив, що автор «зумів уникнути модного нині тотального критицизму, зайвої політичної упередженості, негативізму

і витримати наукововиважену позицію», зберегти, так би мовити, «власне обличчя» (Архів ДНУ, ф. 1, оп. 1, спр. 1185, арк. 57).

Від себе додамо: йому, за великим рахунком, на відміну від частини колег з численними регаліями і титулами, нерідко ще з радянських часів, вдалося не збочити в цьому плані й дотепер, хоча, ясна річ, внаслідок глибокого переосмислення існуючих критеріїв та методик відтворення минулого він вибудував чіткий власний дослідницький «почерк», який, на наш погляд, вповні вписується в арсенал сучасних вимог і підходів. Адже, як відомо, загальноновизнані методологічні принципи, насамперед історизму та об'єктивності – це лише інструментарій, яким у ході аналітичної роботи керується і оперує дослідник, маючи разом з тим власний багаж знань, характер, політичні та громадські орієнтації, уподобання тощо. Головне тут – вміння історика збалансувати загальне і особисте в єдиний цілісний процес пізнання минулого, утриматися від їх абсолютизації, щоб у підсумку чесно і адекватно, тобто максимально об'єктивно розкрити сутнісні та специфічні ознаки досліджуваних подій, явищ, процесів. Багатьом колегам «по цеху», на превеликий жаль, такої гармонії в силу різних причин досягти, схоже, не вдається, що на практиці нерідко й призводить до надмірно емоційних, поспішних, заполітизованих, а отже, по суті, псевдонаукових інтерпретацій та хибних висновків. Подібного сьогодні на ниві нашого історіописання, як-то кажуть, «хоч греблю гати...».

Та повернімося до докторської праці В. В. Стецкевича. Цікаві її сенсеції та аналітичні новели помітив й виокремив інший офіційний опонент і знавець воєнної історії, професор А. С. Чайковський (м. Київ). Розглядаючи мотиваційні спонуки актуальності теми, він, окрім іншого, слушно констатував, що ця робота «пов'язана безпосередньо з потребами власне самої історичної науки, яка вимагає, щоб будь-яка проблема вивчалась не лише конкретно-історично, а й в історіографічному плані, що, у свою чергу, допомагає всебічному і більш глибокому висвітленню історичного минулого» (Архів ДНУ, ф. 1, оп. 1, спр. 1185, арк. 59). Далі опонент виділив солідне й різноманітне джерельне підґрунтя дисертації, побудоване не тільки з використанням суто історіографічних, а й інших можливостей (зокрема, архівних фондів, опублікованих документів і матеріалів тощо), її сучасний (по мірках середини 1990-х рр.) теоретико-методологічний супровід, підтримав правомірність авторського вибору діалектико-матеріалістичної парадигми як апробованого і ефективного способу відображення історичної дійсності, завдяки чому у сукупності він зміг упродовж всього досліджен-

ня чітко продемонструвати науково вивірену, історично правдиву позицію, видати, так би мовити, «на гора» новаторський інтелектуальний продукт, який являє собою «реальний внесок в історіографію України періоду Великої Вітчизняної війни 1941–1945 рр.» (Архів ДНУ, ф. 1, оп. 1, спр. 1185, арк. 60, 61, 64, 66).

Схожі думки щодо загальної оцінки дисертації В. В. Стецкевича висловив ще один офіційний опонент – дніпропетровський професор В. К. Якунін, який теж зробив акцент на свіжості її теоретико-методологічних засад, підкресливши, що «дослідник обрав не тільки актуальну тему, але й зумів по-новому підійти до сталих конкретно-історичних та історіографічних засобів пізнання», намітити нові проблеми і напрями для майбутніх досліджень з історії війни, з'ясування ролі та місця в ній України (Архів ДНУ, ф. 1, оп. 1, спр. 1185, арк. 67, 71).

Загалом за результатами всебічного обговорення і успішного захисту дисертаційної роботи спеціалізована вчена рада високо оцінила її й одногласно присудила В. В. Стецкевичу науковий ступінь доктора історичних наук (Архів ДНУ, ф. 1, оп. 1, спр. 1185, арк. 80). Професором він став у 2001 р. (Біограф. матер. В. Стецкевича, арк. 2).

Думаю, не помилюсь, коли скажу, що підготовка і захист ним докторської дисертації, десятки публікацій і виступів на різноманітних наукових платформах переконливо засвідчили: в Україні сформувався і гучно заявив про себе самотутній, високофаховий воєнний історик, який невдовзі поповнив когорту найавторитетніших українських дослідників минулої війни, ставши членом створеної за ініціативою Інституту історії України НАН України Асоціації істориків Другої світової війни (з 2005 р.). Паралельно його запрошують до участі в роботі спеціалізованих вчених рад (докторських) при Дніпропетровському (Дніпровському) національному університеті (з 2000 р. й дотепер), Донецькому (2001–2008) та Миколаївському національному університеті ім. В. А. Сухомлинського (2010–2015) (Біограф. матер. В. Стецкевича, арк. 17, 18), де його добре знають як активного й кваліфікованого експерта дисертаційних робіт, особливо в царині вітчизняної історії та історіографії, просто цікавого, приємного співрозмовника з будь-яких питань, в чому власноруч, так би мовити, зміг переконатись і сам у ході нашої багаторічної співпраці в спецраді ДНУ.

Ключовим напрямом продовження професійної й насамперед наукової самореалізації та самоствердження В. В. Стецкевича у Кривому Розі залишалася публікаторська діяльність. Вагомим прирощенням його інтелектуального активу ста-

ла нова фундаментальна монографія (Стецкевич, В., 2009), що являла собою суттєво перероблений і доповнений варіант докторської дисертації відповідно до критичних зауважень та побажань опонентів, колег, але, мабуть, щонайперше внаслідок подальшого переосмислення й перегляду за майже півтора десятиліття після її захисту багатьох спірних, дискусійних питань чи утаємничених сюжетів найскладнішого і найтяжчого першого періоду війни (червень 1941 – липень 1942 рр.).

Всього сумарний друкований «багаж» професора В. В. Стецкевича як автора і почасти співавтора, за нашими приблизними підрахунками, перевищує 300 праць, і принаймні третина з них так чи інакше присвячені воєнній проблематиці (Біограф. матер. Стецкевича В., арк. 2–13). Окрім згаданих вище монографічних творів, це здебільшого наукові статті, розділи в кількох солідних національних і регіональних проєктах, таких, приміром, як двотомник «Україна в Другій світовій війні: погляд із ХХІ століття» (Стецкевич, В., 2010, с. 43–82), «Безсмертя. Книга пам'яті України. 1941–1945» (Стецкевич, В., 2000), «Історія міста Дніпропетровська» (Стецкевич, В., Сацута, В., 2006) тощо.

Помітне місце у творчому доробку ученого і педагога займає навчально-методична компонента, що нараховує близько двох десятків опублікованих посібників для студентів (конспекти лекцій, методичні рекомендації, хрестоматії і т. ін.), а також персоналістичний блок з кількома десятками імен, репрезентований переважно публікаціями в багатотомній «Енциклопедії сучасної України» (видається з 2001 р.).

Та чи не найбільш улюбленим жанром творчих уподобань Віталія Вікторовича (після наукового переосмислення проблем війни, звісно) є публіцистика, якою він захоплюється постійно, друкуючи зазвичай гостросюжетні матеріали «на злобу дня» або з історичної тематики (в основному, регіональної) на шпальтах центральної газети «День» і місцевої преси («Червоний гірник», «Гірничий інженер», «Домашня газета» та ін.). Серією резонансних патріотичних публікацій відгукнувся історик на драматичні події останніх років, пов'язані з агресією Російської Федерації щодо українського Криму і Донбасу. Загалом публіцистичний вектор його фахових матеріалів складає понад 120 найменувань різнопланового жанрового спрямування (Біограф. матер. В. Стецкевича, арк. 11–13).

Поряд із тим професор В. В. Стецкевич відомий на Придніпров'ї і в Україні як організатор історичної науки, зокрема, як багаторічний керівник і натхненник кафедральної науково-дослідної теми «Війна в пам'яті поколінь» (з 2000 р.), нау-

ковий редактор і керівник авторського колективу двох об'ємних дослідницьких проєктів про столицю Кривбасу воєнних часів (Кривий Ріг: лихоліття..., 2016; Кривий Ріг: пам'ять міста..., 2018) та енциклопедичної книги про професорський корпус рідного закладу вищої освіти (Професори КГРІКТУ, 2012), як член редколегій національної «Книги Пам'яті України» та інших престижних видань.

Неабиякого розголосу в Україні та зарубіжжі здобули ініційовані й організовані вченим у Кривому Розі представницькі наукові конференції з проблем української історії воєнної доби за участю багатьох вітчизняних та іноземних дослідників. Тільки протягом 2000-х років пройшло більше десятка таких форумів, а пам'ять про кожен з них зберігається у виданих наукових збірках. При цьому варто виділити дві міжнародні конференції на тему «Україна в добу окупації 1941–1944 рр.» (2006, 2010), на яких разом з власне українськими науковцями дискутували фахівці з Білорусі, Польщі, Румунії, Молдови, Угорщини, Німеччини та інших країн. Не залишилися не поміченими й низка проведених тут міжрегіональних наукових зібрань з обговорення проблем «Війна в пам'яті поколінь» (2004, 2010, 2013), «Війна 1941–1945 рр.: події, оцінки, спомины» (2005), «Україна в період Другої світової війни: відомі та невідомі сторінки історії» (2015) та ін. (Біограф. матер. В. Стецкевича, арк. 18).

Крім того, сам В. В. Стецкевич, за його свідченнями, упродовж своєї професійної кар'єри взяв участь і виступив з доповідями щонайменше на 170 наукових форумах різного рівня, статусу, масштабу і значення – міжнародних, всесоюзних, республіканських, всеукраїнських, регіональних, міжвузівських, інститутських чи університетських тощо. Неодноразово він був учасником наукових читань з актуальних питань аграрної історії України на пошану професора Д. П. Пойди в нашому університеті (востаннє у 2018 р. на XIII читаннях разом зі своєю вихованкою – кандидатом історичних наук Н. Я. Гандрабуною).

Значну увагу приділяє Віталій Вікторович формуванню кадрів вищої кваліфікації. Особисто підготував кількох кандидатів наук. Як уже зазначалося, входив до складу спеціалізованих вчених рад по захисту докторських дисертацій у Донецьку та

Миколаєві, а членом нашої ради є донині. Виступав офіційним опонентом на захистах майже двох десятків докторських і кандидатських дисертацій, надав не менше 60 відгуків на дисертаційні автореферати, був рецензентом серії монографій, збірників наукових праць та інших видань (Біограф. матер. В. Стецкевича, арк. 13–17).

Висновки. Отже, як видно, професор В. В. Стецкевич всією своєю багатогранною інтелектуальною діяльністю, активною життєвою і громадянською, патріотичною позицією залишив виразно помітний слід у фаховому середовищі істориків Придніпров'я та України кінця ХХ – першої чверті ХХІ ст. Його інтенсивні дослідницькі пошуки й цікаві розвідки переважно в руслі конкретно-історичного та історіографічного осмислення долі України часів Другої світової війни, а також організаторські ініціативи та практичні кроки на ниві її величності богині Клію принесли йому цілком заслужене визнання і авторитет у наукових колах. Розпочавши кар'єрне сходження в системі вищої освіти ще у радянську епоху, з історико-партійних досліджень та відповідних світоглядних й ціннісних орієнтацій, він зати, як і багато хто з нас, пройшов непростий, подеколи суперечливий шлях професійного самовдосконалення, теоретико-методологічного самоочищення, так званої «зміни парадигм», завдяки чому зміг створити вповні співзвучні нашому сьогоденню інтелектуальні продукти.

Вагомий творчий доробок ученого поцінований нагрудними знаками профільного Міністерства освіти і науки України «Відмінник освіти України» (2002) і «Петро Могила» (2007), почесною відзнакою Дніпропетровської обласної ради (2010), ювілейною медаллю «Двадцять років незалежності України» (2011), довічною стипендією Президента України (з 2009), іншими відомчими, регіональними та місцевими нагородами (Біограф. матер. В. Стецкевича, арк. 22).

Віталій Вікторович Стецкевич і сьогодні на інтелектуальному підйомі, пульсує новими ідеями й жагою до відкриття призабутих сюжетів та сторінок нашого минулого. Тож побажаємо йому сил і здоров'я для їх реалізації.

Бібліографічні посилання

Біографічні матеріали професора В. В. Стецкевича. *Особистий архів В. В. Стецкевича*, 22 арк.

В'ятрович, В., Громенко, С., Майоров, М. [та ін.], 2017. *Від Рейхстагу до Івodziми. У полум'ї війни. Україна та українці у Другій світовій*. Харків: Клуб сімейного дозвілля, 352 с.

Іваненко, В. В., Кавун, М. Е., Кучерук, О. С., укл., 2008. *Пойда Дмитро Павлович (1908–1992): біобліограф. показчик (до 100-річчя від дня народження)*. Дніпропетровськ: ДНУ, 68 с.

Коваль, М. В., 1999. *Україна в Другій світовій та Великій Вітчизняній війнах (1939–1945 рр.)*. Київ: Альтернативи, 336 с.

Левітас Фелікс, 2012. *Друга світова війна: український вимір*. Київ: Наш час, 272 с.

Особова справа В. В. Стецкевича, 20.08. 1968–10.10.1969. Спр. 4673. Оп. 1. Ф. 1. Дніпро: *Архів Дніпровського національного університету імені Олеса Гончара*, арк. 1–11.

Особова справа В. В. Стецкевича, 4.10.1972–2.01.1976. Спр. 8619. Оп. 1. Ф. 1. Дніпро: *Архів Дніпровського національного університету імені Олеса Гончара*, арк. 1–16.

Особова справа В. В. Стецкевича, 27.02.1962–20.06.1996. Спр. 1185. Оп. 13. Ф. 1. Дніпро: *Архів Дніпровського національного університету імені Олеса Гончара*, арк. 1–128, дод.

Патриляк, І. К., Боровик, М. А., 2010. *Україна в роки Другої світової війни: спроба нового концептуального погляду*. Ніжин: Вид. ПП Лисенко М. М., 590 с.

Панченко, П. П. [та ін.], 2005. *Україна в полум'ї війни 1941–1945*. Київ: Україна, 560 с.

Поляков, М. В., гол. ред. 2018. *Історія Дніпровського національного університету імені Олеса Гончара. 1918–2018*. Дніпро: Ліра, 416 с.

Світленко, С. І., гол. ред., 2020. *Історичний факультет Дніпровського національного університету імені*

Олеса Гончара (1918–2018): наук.-довідк. вид. Дніпро: Ліра, 444 с.

Стецкевич, В. В., 2000. *Воєнна історіографія України. Безсмертя. Книга пам'яті України. 1941–1945*. Київ: Книга пам'яті України, с. 631–663.

Стецкевич, В. В., 1996. *Воєнно-мобілізаційна кампанія в Україні в перший період Великої Вітчизняної війни: історіографія проблеми в контексті часу 40–90-х років: автореф. дис...д-ра іст. наук*. Дніпропетровськ, 31 с.

Стецкевич, В. В., 2009. *Воєнно-мобілізаційна кампанія в Україні в перший період війни (червень 1941 р. – липень 1942 р.): історіографія проблеми*. Кривий Ріг: Видавн. центр КТУ, 367 с.

Стецкевич, В. В., 1972. *Восстановление и деятельность городских Советов Донбасса и Приднепровья в период Великой Отечественной войны (1943–1945 гг.): автореф. дис...канд. ист. наук*. Днепропетровск, 24 с.

Стецкевич, В. В.; Сапута, В. М., 2006. *В роки Великої Вітчизняної війни 1941–1945 рр. Історія міста Дніпропетровська*. Дніпропетровськ: Грані, с. 441–496.

Стецкевич, В. В., наук. ред., 2016. *Кривий Ріг: Люболюття 1941–1945 рр. (Історичні нариси)*. Кривий Ріг: Видавн. центр КНУ, 521 с.

Стецкевич, В. В., наук. ред., 2018. *Кривий Ріг: Пам'ять міста 1941–1945 рр. у документах і матеріалах*. Кривий Ріг: Видавн. центр КНУ, 480 с., іл.

Стецкевич, В. В., 2010. *Радянська історіографія Другої світової війни. Україна в Другій світовій війні: погляд із ХХІ століття: Історичні нариси*. У 2 т. Київ: Наук. думка., т. 1, с. 43–82.

Стецкевич, В. В., 1992. *Україна в початковий період війни (Історіографія проблеми в контексті сучасного розвитку історичної науки)*. Дніпропетровськ: Вид-во ДДУ, 112 с.

Стецкевич, В. В., Федоренко, П. Й., Парнак, С. М., Фасольняк, Ю. Ю., авт.-упоряд., 2012. *Професори КГРІ-КТУ*. Кривий Ріг: Видавн. центр КНУ, 190 с.

References

Biografichni materialy profesora V. V. Stetskevycha [Biographic materials of professor V. V. Stetskevych]. *Osobystykh arxiv V. V. Stetskevycha* [Personal archive of V. V. Stetskevych], 22 p. (in Ukrainian).

Vyatrovych, V., Gromenko, S., Mayorov, M. [etc.], 2017. *Vid Reikhsstahu do Ivodzimy. U polumi viiny. Ukraina ta ukraintsi u Druhii svitovii* [From the Reichstag to Ivodima. In the flames of war. Ukraine and Ukrainians in the Second World War]. Kharkiv: Family Leisure Club, 352 p. (in Ukrainian).

Ivanenko, V. V., Kavun, M. E., Kucheruk, O. S., uкл., 2008. *Poyda Dmytro Pavlovych (1908–1992): biobliograf. pokazhchyk (do 100-richchya vid dnyanarodzhennya)* [Poyda Dmytro Pavlovych (1908–1992): descriptive catalog (on the occasion of centenary of the birth)]. Dnipropetrovsk: DNU, 68 p. (in Ukrainian).

Koval, M. V., 1999. *Ukraina v Druhii svitovii ta Velykii Vitchyzniansii viinakh (1939–1945 rr.)* [Ukraine in the Second

World War and the Great Patriotic War (1939–1945)]. Kyiv: Alternatives, 336 p. (in Ukrainian).

Levitass Felix, 2012. *Druha svitova viina: ukrainskyi vymir* [World War II: the Ukrainian dimension]. Kyiv: Nash Chas, 272 p. (in Ukrainian).

Osobova sprava V. V. Stetskevycha, 20.08. 1968–10.10. 1969. File 4673. Inventory 1. Fund 1. Dnipro: *Arkhiv Dniprovskoho natsionalnoho universytetu imeni Olesia Honchara* [Archive of Oles Honchar Dnipro National University]. 11 s. (in Russian).

Osobova sprava V. V. Stetskevycha, 04.10. 1972–02.01. 1976. File 8619. Inventory 1. Fund 1. Dnipro: *Arkhiv Dniprovskoho natsionalnoho universytetu imeni Olesia Honchara* [Archive of Oles Honchar Dnipro National University]. 16 s. (in Russian).

Osobova sprava V. V. Stetskevycha, 27.02. 1962–20.06. 1996. File 1185. Inventory 13. Fund 1. Dnipro: *Arkhiv Dniprovskoho natsionalnoho universytetu imeni Olesia*

Honchara [Archive of Oles Honchar Dnipro National University]. 128 s., add. (in Russian).

Patrylyak, I. K., Borovik, M. A., 2010. *Ukraina v roky Druhoi svitovoi viiny: sprobа novoho kontseptualnoho pohliadu* [Ukraine during the Second World War: an attempt at a new conceptual view]. Nizhyn: Ed. PP Lysenko MM., 590 p. (in Ukrainian).

Panchenko, P. P. [et al.], 2005. *Ukraina v polumi viiny 1941–1945* [Ukraine in the flames of the war of 1941–1945]. Kyiv: Ukraine, 560 p. (in Ukrainian).

Polyakov, M. V., gol. red., 2018. *Istoriia Dniprovskoho natsionalnoho universytetu imeni Olesia Honchara. 1918–2018* [History of Oles Honchar Dnipro national university. 1918–2018]. Dnipro: Lira, 416 p. (in Ukrainian).

Svitlenko, S. I., gol. red., 2020. *Istorychnyi fakultet Dniprovskoho natsionalnoho universytetu imeni Olesia Honchara (1918–2018): naukovo-dovidkove vydannia* [Faculty of History of Oles Honchar Dnipro National University (1918–2018): scientific reference]. Dnipro: Lira, 444 p. (in Ukrainian).

Stetskevych, V. V., 2000. *Voienna istoriografiia Ukrainy* [Military historiography of Ukraine] *Bezsmertia. Knyha pamiaty Ukrainy. 1941–1945* [Eternal Life. Memorial Book of Ukraine. 1941–1945]. Kyiv: Memorial Book of Ukraine, pp. 631–663 (in Ukrainian).

Stetskevych, V. V., 1996. *Voiенno-mobilizatsiina kampaniia v Ukraini v pershyi period Velykoi Vitchyznianoї viiny: istoriografiia problemy v konteksti chasu 40–90-kh rokiv* [Military mobilization campaign in Ukraine in the first period of the Great Patriotic War: historiography of the problem in the context of the 40–90s]. Avtoref. dys...dra ist. nauk: 07.00.06 – istoriografiia, dzhereloznavstvo ta spetsialni istorychni dystsypliny. Dnipropetrovsk, 31 p. (in Ukrainian).

Stetskevych, V. V., 2009. *Voiенno-mobilizatsiina kampaniia v Ukraini v pershyi period viiny (cherven 1941 r. – lypen 1942 r.): istoriografiia problemy* [Military mobilization campaign in Ukraine in the first period of the

eyelash (June 1941 – July 1942): historiography of the problem]. Kryvyi Rih: KTU, 367 p. (in Ukrainian).

Stetskevych, V. V., 1972. *Vosstanovlenie i deyatel'nost' gorodskih Sovetov Donbassa i Pridneprov'ya v period Velikoj Otechestvennoy vojny (1943–1945 gg.)* [Restoration and activity of city councils of Donbass and Dnieper during the Great Patriotic War (1943–1945)]. Avtoref. dis...kand. ist. nauk: 07.00.02 – istoriya SSSR. Dnipropetrovsk, 24 p. (in Ukrainian).

Stetskevych, V. V., Satsuta, V. M., 2006. *V roky Velykoi Vitchyznianoї viiny 1941–1945 rr.* [During the Great Patriotic War of 1941–1945]. *Istoriia mista Dnipropetrovska* [History of the city of Dnepropetrovsk]. Dnipropetrovsk: Grani, pp. 441–496 (in Ukrainian).

Stetskevych, V. V., nauk. red., 2016. *Kryvyi Rih: Lykholittia 1941–1945 rr. (Istorychni narysy)* [Kryvyi Rih: troubled years of 1941–1945. (history essays)]. Kryvyi Rih: KNU, 521 p. (in Ukrainian).

Stetskevych, V. V., nauk. red., 2018. *Kryvyi Rih: Pamiat mista 1941–1945 rr. u dokumentakh i materialakh* [Kryvyi Rih: memory of the city of 1941–1945 in documents and materials]. Kryvyi Rih: KNU, 480 p. (in Ukrainian).

Stetskevych, V. V., 2010. *Radianska istoriografiia Druhoi svitovoi viiny* [Soviet historiography of the Second World War]. *Ukraina v Druhii svitovii viini: pohliad iz XXI stolittia: Istorychni narysy* [Ukraine in the Second World War: glance from the XXI century: history essays], vol. 1. Kyiv: Nauk. dumka, pp. 43–82 (in Ukrainian).

Stetskevych, V. V., 1992. *Ukrayina v pochatkovy period vijny (Istoriografiya problemy v konteksti suchasnogo rozvytku istorychnoyi nauky)* [Ukraine in the first stage of the war (historiography of the problem in the context of the contemporary development of History)]. Dnipropetrovsk: DSU, 112 p. (in Ukrainian).

Stetskevych, V. V., Fedorenko, P. J., Parnak, S. M., Fasolnyak, Yu. Yu., avt.-uporyadn., 2012. *Profesory KGRI-KTU* [Professors of KMI-KTU]. Kryvyi Rih: KNU, 190 p. (in Ukrainian).